

چکیده

امروزه گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات به گونه ای است که در هر کجای زندگی انسان، جلوه های حضور فناوری اطلاعات و ارتباطات به چشم می خورد. اینترنت و سرویس های ارائه شده در قالب آن، در عین حال که ابراز مفیدی برای کسب و تبادل اطلاعات است اما می تواند مخرب نیز باشد. در این مقاله ابتدا به مباحث مقدماتی همچون معنا و مفهوم فضای مجازی و تفاوت آن با فضای حقیقی و حضوری پرداخته شده است. سپس بحث پیدایش اینترنت به عنوان یکی از مهم ترین شبکه های اجتماعی و گسترش آن در جهان و ایران آمده است شبکه های اجتماعی مانند بسیاری از پدیده های دیگر دارای پیامدهایی می باشد. که با برنامه ریزی، فرهنگ سازی و بالا بردن سطح آگاهی عمومی می توان از آثار و دستاوردهای آن بهره گرفت و پیامدهای منفی را به حداقل رساند. هدف از ارائه این پژوهش معرفی آسیب های اخلاقی فضای مجازی است. بعضی از این آسیب ها مانند خشم و پر خاشگری و اتلاف وقت و هرزه نگاری مربوط به اخلاق فردی است. برخی دیگر از جمله سرد شدن روابط خانوادگی و نارضایتی از زندگی مشترک و عدم توجه به تربیت کودکان و کاهش فرصت مطالعه مربوط به اخلاق اجتماعی می باشد. بررسی و گردآوری اطلاعات در این پژوهش حاضر توصیفی، تحلیلی و روش جمع بندی اطلاعات به صورت کتابخانه ای و استدلالی است.

کلید واژه: آسیب ها، فضای مجازی، آسیب های اخلاقی فردی، آسیب های اخلاقی اجتماعی

مقدمه

مفهوم فضا در مقایسه با مفهوم مکان توصیف و تعریف می شود. در حقیقت فضا دلالت بر همه جا و مکان دلالت بر جایی معین دارد. فضای مجازی در مقابل فضای حقیقی نیست بلکه به معنای فضای غیر حضوری است. فضای مجازی را می توان برای توصیف انواع منابع اطلاعاتی موجود از طریق شبکه های رایانه ای به کاربرد فضای مجازی محیط الکترونیکی یا یک محیط شبکه ای است که هدف آن، این است که اشیاء و واقعیت های سه بعدی جهان واقعی را شبیه سازی کنیکی از ویژگی های آن این است که دارای موقعیت جغرافیایی، فیزیکی یا محدوده ی خاصی نیست. ولی با این وجود، نوعی واقعیت برجسته در جهان معاصر است که متن و صوت و تصویر در دسترس همگان قرار داده است.

اینترنت را باید بزرگ ترین سامانه ای دانست که تاکنون به دست انسان طراحی، مهندسی و اجرا گردیده است. ریشه ی این شبکه عظیم جهانی به دهه ی ۱۹۵۰ میلادی باز می گردد که آژانس امنیت ملی آمریکا (nsa)

برای شنود دائم ارتباطات از راه دور، راه اندازی کرد و در دهه ۱۹۸۰ همگانی شد و حدود سال ۱۹۸۷ وارد ایران شد (میر محمدی، ۱۳۹۱، ص ۳۵).

بحث فضای مجازی به دلیل اهمیت آن و داشتن آسیب‌های فراوان توسط نویسندگان زیادی مطرح شده است و کتاب‌ها و مقالاتی به این موضوع پرداخته شده است. از جمله: کتاب «ظرفیت‌های فراروی جهان اسلام در فضای مجازی نوشته علی مرشدی زاد ۱۳۹۰» و کتاب «رویکرد دو فضایی به آسیب‌ها، جرایم، قوانین و سیاست‌های فضای مجازی نوشته دکتر سعید رضا عاملی ۱۳۹۰ش». و همچنین مقالاتی مانند: «آسیب‌شناسی کاربرد اینترنت و تهدیدات فضای مجازی نوشته بهزاد پور نقدی ۱۳۹۰ش». و مقاله «بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای شبکه اجتماعی در فضای مجازی نوشته مهدیه حسین چترودی و مصطفی اخضمی ۱۳۹۴ش»

شبکه‌های اجتماعی مانند بسیاری از پدیده‌های دیگر دارای پیامدهای منفی و مثبت می‌باشد. که با برنامه‌ریزی، فرهنگ‌سازی و بالابردن سطح آگاهی عمومی می‌توان از آثار و دستاوردهای آن بهره‌گرفت و پیامدهای منفی را به حداقل رساند.

با رشد روزافزون اینترنت و افزایش شمار کاربران و گسترش آن در زندگی افراد با وجود آن که کاربردهای فروانی از جمله آموزش، اطلاع‌رسانی و سرگرمی‌های آموزشی دارد، اما سبب وارد آمدن آسیب‌های زیادی از جمله آسیب‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اخلاقی شده است. برای قانونمند کردن فضای مجازی و مهار آسیب‌های آن به بررسی دقیق آسیب‌های آن نیاز داریم. ما در این مقاله به بررسی آسیب‌های اخلاقی فردی و نیز آسیب‌های اخلاقی اجتماعی آن می‌پردازیم. لازم به ذکر است بعضی از آسیب‌ها هم فردی هستند و هم اجتماعی ما هر کدام که غلبه بیشتری داشته است ذیل همان ذکر کرده‌ایم.

آسیب‌های اخلاقی فردی

آسیب‌شناسی (PATHOLOGY = علم بیماری‌ها و احتمالات) در اصل از واژه‌ها و اصطلاحات جامعه‌شناسی و به معنای مطالعه‌ی آسیب‌های وارد شده به جامعه و گروه‌های انسانی است. شیوع رفتارهایی چون خودکشی، اعتیاد، انحراف اخلاقی، دزدی و... از انواع آسیب‌های اجتماعی تلقی می‌شوند. از همین روی، در دانش جامعه‌شناسی، کژروی، پدیده‌های اجتماعی و عللی که موجب آسیب‌های اجتماعی می‌شوند، مورد توجه قرار می‌گیرد و راه‌حلهایی در جهت پیشگیری از بروز آسیب‌ها ارائه می‌شود. (وثوقی، ۱۳۷۰، ص ۱۲۷) آسیب‌ها انواع مختلفی دارد از جمله آسیب اجتماعی، فرهنگی، روانی، اقتصادی، اخلاقی و... که در اینجا به آسیب‌های

اخلاقی می‌پردازیم. آسیب اخلاقی به دو دسته تقسیم می‌شود آسیب‌های فردی و آسیب‌های اجتماعی که از جمله آسیب‌های فردی عبارتند از:

خشم و پرخاشگری

خشم احساسی طبیعی در انسان است که همه‌ی افراد آن را به نوعی تجربه می‌کنند. هر وضعیتی که ما را ناکام کند باعث ایجاد احساس خشم می‌شود. ناکامی یعنی نرسیدن به خواسته‌های فردی. وقتی عاملی مانع رسیدن فرد به هدف و خواسته‌ها شود، عصبانیت بروز می‌کند. عاملی از جمله جسمانی (خستگی مفرط)، محدودیت‌هایی مثل (فلج یا ناتوانی پس از یک حادثه)، کم‌کاری فرد (آماده نبودن برای امتحان)، رفتاری دیگران (سخت‌گیری بی‌دلیل، تحقیر و مسخره کردن) و فریب خوردن توسط دیگران می‌توانند موجب خشم شوند. خشم احساسی طبیعی است که حاصل حالت هیجانی، فیزیولوژیک و شناخت ماست و در صورت مواجهه با ناکامی ایجاد می‌شود. وقتی عامل درونی یا بیرونی مانع رسیدن ما به هدف شود احساس خشم می‌کنیم. ولی پرخاشگری رفتاری است که گاهی بر اثر احساس خشم در افراد دیده می‌شود. هدف پرخاشگری صدمه زدن به دیگری است که ممکن است به صورت کلامی (توهین، تهدید، طعنه زدن یا مسخره کردن) یا جسمی (تنبیه کردن و درگیری فیزیکی با دیگران) باشد. پرخاشگری نوعی واکنش رفتاری است که در افراد خشمگینی که ترسو و ضعیف بوده و احساس ناامنی می‌کنند دیده می‌شود. آن‌ها هنگام مواجهه با ناکامی، خویشتن را در خطر انهدام می‌یابند. احساس خطر انهدام حتی اگر یک خطر واقعی نباشد، افراد را به سوی پرخاشگری سوق می‌دهد (طباطبایی، ۱۳۹۰، ص ۳۲). از جمله آسیب‌های اخلاقی فردی که نظریات مختلفی پیرامون آن ارائه شده خشونت و پرخاشگری است. خشونت مجازی یکی از نتایج مخرب حاصله از دنیای مجازی در کلیه کشورهای جهان است. در هر جامعه‌ای بیماران روحی و روانی وجود دارند که از آزار و اذیت دیگران لذت می‌برند و به راه اندازی سایت‌های غیراخلاقی و خشونت آمیز می‌پردازند که هدف اصلی این سایتها، جوانان و نوجوانانند. اینکه انسان همواره در اینترنت و فضای مجازی باشد دیگر حوصله اطرافیان را ندارد و دوست دارد کارهای خود را در این محیط بدون حضور دیگران انجام دهد و اگر شخصی به او امر و نهی کند عصبانی و از گفتار او خشمگین می‌شود و باعث می‌شود رفتار پرخاشگری از او سر بزند پرخاشگری یکی از رذایل اخلاقی می‌باشد. که باعث می‌شود انسان را به دوزخ بکشاند. امام کاظم علیه السلام به هشام سفارش می‌کند: ای هشام؛ شرم و حیا از ایمان است و ایمان موجب بهشت است، و بی‌شرمی از خشونت است و خشونت موجب دوزخ است (ابن شعبه، ۱۳۸۱، ص ۳۶۱)

پس فضای مجازی بر خلق و رفتار انسانها کم‌کم اثر خود را می‌گذارد و باعث ایجاد و تقویت این رذيله اخلاقی می‌شود. و انسان دست به کارهای می‌زند که بعد از فارغ شدن از فضای مجازی و آمدن به فضای حقیقی پشیمانی او را در پی دارد. همچنان که در نهج البلاغه هم به مضرات و خطرات خشم نامناسب اشاره

کرده است. تند خوئی نوعی جنون و دیوانگی است چرا که صاحبش پشیمان می‌شود و اگر پشیمان نشود دلیل آن است که جنونش مستحکم است (دشتی، ۱۳۷۹، حکمت ۴۸۷/۲۵۵)

فاش نمودن اسرار و انتشار عیوب

یکی دیگر از آسیب‌های که فضای مجازی به دنبال دارد اشاعه فحشا و فاش نمودن اسرار و عیوب دیگران است و در این محیط به راحتی آبروی مومن را می‌برند بدون این‌که دیگران او را بشناسند. قرآن کریم اشاعه فحشاء را عملی معرفی کرده است که پیامد آن عذاب دردناک در دنیا و آخرت است: آیه ۱۹ سوره نور بیان میدارد: «آنهايي که دوست دارند کارهای زشت و منکر در میان اهل ایمان اشاعه پیدا کند، برایشان در دنیا و آخرت عذاب دردناکی وجود دارد و خداوند میداند و شما نمیدانید.» بنابراین افشاء و انتشار گناهان اشخاص در اسلام از منکرات به شمار رفته و حکم حرمت بر آن مترتب است. ارتباط ممنوعیت فحشاء با حرمت نقض حریم خصوصی هم از جهت خصوصی یا شخصی و هم از جهت عمومی مطرح است. اشاعه فحشاء در حوزه شخصی موجب نقض حریم خصوصی افراد و انتشار عیوب آن‌ها می‌گردد. از سوی دیگر اشاعه فحشاء به دلیل ارتباط با فضای عمومی جنبه عمومی هم پیدا میکند که البته این خصیصه نباید ما را از توجه به جنبه شخصی آن غافل سازد. اشاعه فحشاء افراد از آن‌جا که موجب انتشار عیوب و بدی‌های اشخاص می‌شود جنبه شخصی و از آن‌جا که این انتشار در فضای عمومی جامعه مطرح می‌گردد جنبه عمومی می‌یابد. البته جنبه عمومی اشاعه فحشاء اهمیت بیشتری دارد زیرا ممکن است یک انسان از افشای پاره‌ای اسرار خویش، که معمولاً اشخاص آن را کتمان می‌کنند و تمایلی به افشای آن ندارند، ناراضی و بی‌رغبت نباشد و یا به علنی سازی آن رضایت دهد، لیکن افشای این اسرار در جامعه اشاعه فحشاء قلمداد شود. بدیهی است که در این‌گونه موارد حتی رضایت صاحب حریم خصوصی نیز نمی‌تواند جواز هتک ستر و افشای اسرار تلقی شود، زیرا با اشاعه مواردی که با اخلاق عمومی جامعه تناقض دارد، تجاوز به حقوق عامه محقق می‌شود. چنان‌که مثلاً در منابع اسلامی بر مسئله حفظ عورت انسان تأکید فراوان شده است. بر این اساس کشف عورت مجاز دانسته نشده و افشاکننده آن به جرم اشاعه فحشا گنه‌کار معرفی گردیده است و چنین فردی مستحق مجازات و کیفر می‌باشد. (منتظری نجف آبادی، ۱۴۲۹ق، ص ۲۴۹)

اینترنت، عامل هدردهنده وقت

فضاهای جالب و گیرای اینترنتی در کنار جنبه های مثبت آن، در اتلاف وقت کاربران و بازداشتن آن ها از فعالیت های مهم زندگی بسیار مؤثر است. در حالی که پیشرفت و تکامل فردی و اجتماعی، مرهون استفاده بهینه و لازم از فرصت هاست، هدر دادن وقت در فضاهای سرگرم کننده اینترنت، حاصلی جز پشیمانی نخواهد داشت. به فرموده مولای متقیان علی علیه السلام: «از تباه شدن عمرها در آنچه برای شما باقی نماند، پرهیزید؛ که عمر رفته باز نمی گردد».(آقا جمال خوانساری، ۱۳۶۶، ج ۱، ص ۱۱۷)

انسان باید از اتلاف وقت در فضاهای بیهوده و زیان بار اینترنت پرهیزد اگر نگاهی به زندگی امروزی خود داشته باشیم متوجه خواهیم شد که بیشتر وقت ما صرف از دست دادن فرصت ها و مشغول شدن به امور غیرضروری مانند استفاده زیاد از فضای مجازی معطوف شده است. بزرگترین گناه ما در این روزهای پرسرعت، اهمیت ندادن است. این روزها بیشتر افراد به محض اینکه از خواب بیدار می شوند با عجله به سراغ اینترنت می روند و روزشان را با خواندن مطالب متفاوت و یا کارهای اینترنتی شان شروع می کنند. یکی از خاصیت های ویژه فضای مجازی، جاذبه و گرایش مستمر به سیر و گردش در آن توسط استفاده کنندگان از آن است که پس از مدتی افراد را به شدت به خود وابسته می کند تا حدی که برای برخی افراد اعتیاد اینترنتی می آورد و زندگی بدون اینترنت برای آنان غیرممکن می شود. بدین ترتیب فضای مجازی در کنار جنبه های مثبت آن سبب اتلاف وقت مفید کاربران بی هدف و بازداشتن آنها از فعالیتهای هدف داری است که سبب تکامل فردی و اجتماعی می شود. (هدر رفتن وقت یک مورد نکوهیده در تمام جوامع است). (رضایان، ۱۳۹۲، ص ۶) در تعالیم اسلامی نیز هدر رفتن وقت جز تباهی عمر و پشیمانی حاصل دیگری ندارد. امام علی علیه السلام می فرماید: حذر کنید از ضایع شدن عمر در آنچه باقی نمی ماند از برای شما پس رفته عمرها بر نمی گردد، مراد به «آنچه باقی نمی ماند» همه امور دنیویّه است که هیچ یک از آنها باقی نماند، و «رفته عمرها بر نمی گردد» بیان وجه وجوب حذر است از ضایع شدن عمرها، زیرا که هرگاه برنگردد پس آنچه ضایع شود از کیسه این کس برود و تدارک آن ممکن نباشد. (آقا جمال خوانساری، ۱۳۶۶، ج ۲، ص ۳۸۲) وقت سرمایه عظیم و گرانبهای است که خداوند متعالی در اختیار انسان قرار داده است. خداوند در قرآن کریم سوره ای را به نام العصر (وقت و زمان) قرار داده است. که این نشان دهنده ارزش وقت می باشد. اگر انسان بداند که خداوند این فرصت ها را به او هدیه کرده است تا بهترین استفاده را از زمان ببرد تا اینکه مرگش فرار رسد وقت خود را با رفتن به فضای مجازی هدر نمی داد. همچنان که امام علی علیه السلام می فرماید: ای مردم

کمرنگ شدن روابط خانواده

افزایش فراگیری اینترنت و کاربران فضای مجازی نه تنها باعث شده است که روابط بین خانواده ها کاهش یابد بلکه باعث شده است تا رفت و آمدها هم کمتر شود. کسانی که در استفاده از اینترنت افراط می کنند به جای اینکه به دنبال ارتباط برقرارکردن با ارحام و فامیل ها باشند به دنبال چت کردن و دوست یابی در خارج از خانه هستند. و این مسئله باعث شده است روابط بین افراد خانواده وصله رحم کم شود. صله رحم در اسلام بسیار سفارش شده است اهمیت این مطلب آن چنان است که اگر این رفت و آمد هم با مشقت راه همراه هست آن را انجام بدهید رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: سفارش میکنم امت حاضر و غائب را و آنهایی را که در پشت مردان و زهدان زنانه تا روز قیامت که صله رحم کنند اگر چه به فاصله یک سال راه باشد، زیرا صله رحم جزء دین است. (کلینی، ۱۳۶۹، ج ۳، ص ۲۲۱) با وجود این همه سفارش درباره صله رحم این امر دینی در دنیای امروز کم رنگ تر از همیشه به حیات خود ادامه می دهد. صله رحم آثار برکاتی دارد از جمله: خدای متعال عمر بنده ای را پنجاه سال مقدر میکند و بتوسط پیغمبران و امامان علیهم السلام دستور میدهد که هر گاه شخصی صله رحم کند، عمرش زیاد می شود و آن بنده صله رحم میکند و عمرش بشصت سال بالا میرود، در اینجا میگوئیم اگر خدا بخواهد پیغمبر و امام اطلاع میدهد که عمر آن بنده پنجاه سال مقدر شده است ولی نسبت باینکه آن بنده صله رحم میکند و عمرش بشصت میرسد، تنها بذات احدیت اختصاص دارد و دیگری از آن آگاه نیست (کلینی، ۱۳۶۹، ج ۱، ص ۳۷۸). فضای مجازی باعث شده است اگر هم به مهمانی میرویم تنها جسم مادی ما در آنجا حضور داشته باشد و روح و فکرمان در دنیای مجازی به سر برود.

نارضایتی از زندگی مشترک

امروزه با ورود تکنولوژی و وسایل ارتباط جمعی در خانواده، خانواده ایرانی با مسائل و مشکلات بسیاری روبه رو شده است. در بررسی وضعیت خانواده های ایرانی می توان چنین گفت که خانواده ایرانی در معرض تغییرات مهمی که ناشی از پیدایی و ورود تکنولوژی های جدید به حریم خانواده است، قرار دارند. در میان تکنولوژی های نو، اینترنت به لحاظ ویژگی های خاص، دارای اهمیت شگرف است، زیرا سبب شده تا ساختار تازه ای در خانواده های ایرانی در شرف تکوین باشد. در خصوص این پدیده آنچه در خانواده های ایرانی مشاهده می گردد این است که حضور این رسانه و به طور کلی رایانه شخصی، ارتباطات خانوادگی را دستخوش تغییر نموده است. استفاده از فضای مجازی، فعالیتی زمان بر می باشد که مدت تعامل افراد خانواده

را با یکدیگر کاهش می دهد. در این میان جوانان به واسطه فراغت که دارند، نسبت به بزرگسالان، مدت زمان بیشتری را به فضای مجازی اختصاص می دهند. بنابراین یکی از زمینه های اصلی در بروز مشکلات خانوادگی و اصولاً نارضایتی از زندگی مشترک، فضای مجازی است که تحت تأثیر تولیدات رسانه ای بوجود آمده و باعث آن گردیده تا سطح توقع و ارضاء از زندگی های مشترک را به خصوص در میان نسل جوان بالا ببرد. تحت تأثیر این فضا آنچه جوان باید از زندگی مشترک انتظار داشته باشد به نوعی تحریف می شود. لذت و صمیمیتی که از برنامه ها و محتویات رسانه ها مانند فیلم ها و سریال ها در اذهان جوانان نقش می بندد تا حد بسیار زیادی در زندگی طبیعی قابل دست یابی نخواهند بود و این آسیب باعث پایین آمدن سطح رضایتمندی همسران شده است. مرد و یا زنی که همواره صحنه های مستهجن به واسطه فیلم های ماهواره برای او عادی شده باشد دیگر به واسطه همسر راضی نمی گردد. و این اولین قدم فساد زن و مرد در خانواده می باشد. از زمانی که اینترنت وارد فضای زندگی انسان شده تا به امروز، علی رغم تمام محاسن و مزایای آن، یکسری دغدغه ها و نگرانی هایی را بر خانواده ها تحمیل نموده است. موضوعی که در تمام جوامع موضوعیت داشته و محدود به جامعه و یا اقلیتی خاص می شود. به دلیل ویژگیهای خاص فضای مجازی و نو بودن این پدیده، بسیاری از والدین فرصت، امکان و یا توان کافی برای شناخت دقیق این فضا و کاربردهای آن را به دست نیاورده اند و عدم آشنایی مناسب آنها با این فضا و در مقابل استفاده روزمره نوجوانان و جوانان و حتی کودکان از این فضا باعث شده است که یک فضای محرمانه و خصوصی در داخل خانه برای فرزندان ایجاد شود و آنها بدون دغدغه و بدون احساس وجود ناظر بیرونی به سایت های مختلف در این فضا دسترسی یافته و بعضاً به دلیل ویژگیهای سنی و شخصیتی و کنجکاوئیهای خود متأثر از فضاهای ناسالم موجود در اینترنت گردند. (هدایت نیا گنجی، ۱۳۸۲، ۳۲)

تبدیل ارزشهای اخلاقی به غیر ارزش

رسانه های جمعی از جمله اینترنت، به سبب قدرت فراوان، گستره پوشش و کارکردهای متنوعشان، در حوزه های اخلاق فردی و اجتماعی اثری عمیق و انکارناپذیر بر جا می گذارند. دانشمندان علوم اجتماعی، این رسانه ها را در ردیف عوامل شکل دادن شخصیت افراد جامعه می خوانند و بر این باورند که رسانه های جمعی می توانند ارزش های اجتماعی را تقویت یا تضعیف سازند. بسیاری از رفتارهای فضای مجازی به دامنه محیط های واقعی کشیده شده و برعکس بسیاری از واقعیت های محیط های فیزیکی به محیط مجازی منتقل می شود. ناهنجاری ها، کج رفتاری ها، رفتارهای غیر اخلاقی یا هنجارها، رفتارهای درست و اخلاقی در تعامل

دوسویه از فضایی به فضای دیگر انتقال می‌یابد. انتقال ارزش‌های اخلاقی یا ضدارزش‌ها بستری برای عرضه‌ی جهانی آن‌ها فراهم می‌سازد. (شکرخواه، ۱۳۹۰، ص ۱۱)

تضعیف اعتقادات

در شبکه‌های مختلف حتی با نام دین به راحتی ایجاد شبهات مختلف کرده و با مغلطه و سفسطه افکنی بدون اینکه مناظره‌ای یا جواب‌دهنده‌ای باشد، به مبانی و ریشه‌های یک دین حمله می‌کنند و عده‌ای از مردم که متأسفانه دارای معلومات کافی در آن بحث نیستند فریب شیادهایی را می‌خورند که با شیطان قرین می‌شوند. در قرآن کریم خداوند می‌فرماید:

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْلَوْا وَاصْطَفُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (بقره ۱۰۹)

بسیاری از اهل کتاب دوست می‌دارند و آرزو می‌کنند ای کاش می‌توانستند شما را بعد از آنکه ایمان آوردید به کفر برگردانند و این آرزو را از در حسد در دل می‌پرورند بعد از آنکه حق برای خود آنان نیز روشن گشته، پس فعلاً آنان را عفو کنید و نادیده بگیرید تا خدا امر خود را بفرستد که او بر هر چیز قادر است.

کاهش فرهنگ مطالعه

با ورود اینترنت به وادی پژوهش‌های علمی، دیگر میل و توجه چندانی به مطالعه کتاب‌های سودمند به چشم نمی‌خورد و اینترنت، حوصله مطالعه را از افراد جامعه گرفته است. با این حال، هیچ کدام از ابزارهای آگاه‌سازی جدید، ژرفای لازم را در اندیشه، به اندازه مطالعه پدید نمی‌آورند. با روی کار آمدن اینترنت و دسترسی آسان به انواع گوناگون موضوع‌ها و کتاب‌ها، بیشتر افراد جامعه بدون پذیرش زحمت مطالعه کردن، به سراغ منابع اینترنتی می‌روند و خود را از مطالعه و تحقیق بی‌نیاز می‌بینند. در چنین وضعی، اینترنت به تدریج، ذهن را تنبل می‌کند و قدرت مطالعه و حتی درک پیام نهفته در یک جمله نوشتاری را از انسان می‌گیرد و میزان اثرگذاری فرهنگ مطالعه در جامعه کاهش می‌یابد. شبکه‌های مجازی به نوعی باعث دور شدن و فاصله گرفتن افراد از مطالعه شده‌اند به نحوی که وفور این شبکه‌ها و در اختیار گذاشتن متون کتاب‌ها و اطلاعات دیگری همچون اطلاعات ادبی، فرهنگی، هنری و غیره باعث شده که استقبال به کتاب در بین مردم

کمتر شود. اگرچه فضای مجازی در کاهش میزان مطالعه تأثیرگذار است، ولی علت تام آن نیست و رقیب اصلی کتابخوانی محسوب نمی‌شود.

بی توجهی به تربیت کودکان

بسیاری از نگرانی‌های انسان درباره اینترنت، به آسیب‌پذیری کودکان و نوجوانان برمی‌گردد. بسیاری از خانواده‌ها، به پیشنهاد کودکان و نوجوانان خود فن‌آوری رایانه‌ای را به خانه می‌آورند. خود بچه‌ها نیز می‌کشند پیشرفت‌های تازه آن را برای پدر و مادر توضیح دهند و بیشتر، خود آنها به ماجراجویی و کشف لایه‌های پنهان و ضد اخلاقی در اینترنت می‌پردازند. سفارش‌های مهم و جدی دین مقدس اسلام به والدین برای هدایت درست فرزندان، گویای این حقیقت است که خانواده‌ها در تقویت دین و باورهای مذهبی کودکان و نوجوانان، درونی کردن ارزش‌ها و تقویت اراده و عمل دینی در آنان نقش مؤثری دارند. در پرتو تربیت شایسته و به موقع، می‌توان مانع گرایش و روی آوردن آنان به سایت‌های غیراخلاقی شد. در حدیثی از پیامبر گرامی اسلام درباره تربیت فرزندان می‌خوانیم: «حقّ فرزند بر پدرش این است که در انتخاب نام و آداب او بکوشد، و او را در موضعی شایسته جای دهد». (ابن بابویه، غفاری، ۱۳۷۶، ج ۶، ص ۳۰۵) امروزه صنعتی شدن جوامع و کم‌رنگ شدن نقش والدین در تربیت فرزندان، مانع بزرگی در پرورش درست جوانان و نوجوانان به شمار می‌آید. این در حالی است که رسالت والدین در شرایط کنونی سنگین‌تر شده است و نباید اجازه دهند فن‌آوری‌های گوناگون رسانه‌ای، تربیت فرزندان آنان را به عهده گیرند. از این رو، لازم است در تربیت دینی فرزندان خود بسیار جدی‌تر بکوشند. (هدایتی‌نیانگنجی، ۱۳۸۲، ص ۱۳۱)

نتیجه

طبق بررسی انجام شده فضای مجازی در کنار ایجاد فرصت‌های اخلاقی زیاد، دارای آسیب‌های اخلاقی فراوانی نیز می‌باشد. که در این مقاله آسیب‌ها را به دو قسم فردی و اجتماعی ارائه کرده و آسیب‌هایی که به اخلاق فردی وارد است مثل اتلاف وقت و خشم و پرخاشگری و انحرافات جنسی بیان شده و آسیب‌هایی که این فضا بر اخلاق اجتماعی گذاشته همچون نارضایتی زن و شوهر از زندگی خود و سرد شدن ارتباط بین آنها و تضعیف اعتقادات و را می‌توان عنوان کرد.

منابع و ماخذ

۱. آقا جمال خوانساری، محمد بن حسین (۱۳۶۶). شرح آقا جمال خوانساری بر غرر الحکم و دررالکلم. تهران: دانشگاه تهران.
۲. ابن بابویه، غفاری، محمد بن علی، محمد جواد (۱۳۷۶). من لا یحضره الفقیه. ترجمه غفاری، علی اکبر و محمد جواد و بلاغی، صدر. تهران: نشر صدوق.
۳. ابن شعبه، جعفری (۱۳۸۱). تحف العقول. ترجمه بهراد، حسن بن علی. تهران: دارالکتب الإسلامیه.
۴. السان، مصطفی (۱۳۹۳). حقوق فضای مجازی. تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش.
۵. جلالی فراهانی، امیرحسین (۱۳۸۴). پولشویی الکترونیکی. فصلنامه فقه و حقوق. شماره ۴.
۶. دشتی، محمد، شریف الرضی محمد بن حسین (۱۳۷۹). نهج البلاغه. قم: مشور.
۷. رضایان، مرضیه (۱۳۹۲). مقاله بایسته‌ها و آسیب های اخلاقی اینترنتی.
۸. سیدسعادت، فهیمه (۱۳۹۲). مقاله صیانت از حریم خصوصی در فضای مجازی براساس هنجارهای اسلامی شماره ۲۳.
۹. شکرخواه، یونس (۱۳۹۰). فضای مجازی، ملاحظات اخلاقی، حقوقی و اجتماعی. تهران: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.
۱۰. طباطبایی، افشین محمد باقر (۱۳۹۰). خشونت های اجتماعی. تهران: افراز.
۱۱. کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق (۱۳۶۹). الکافی. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۱۲. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، رضائی، سید عبدالحسین (۱۳۶۴). الروضة درمبانی اخلاق، تهران: اسلامیه.
۱۳. میرمحمدی، داود (۱۳۹۱). فضای مجازی و تحولات هویتی در ایران. تهران: تمدن ایرانی.
۱۴. منتظری نجف آبادی، حسین علی (۱۴۲۹). حکومت دینی و حقوق انسان. قم: ارغوان دانش.
۱۵. وثوقی، منصور، نیک خلق، علی اکبر (۱۳۷۰). مبانی جامعه شناسی. بی جا، خردمند.
۱۶. هدایتی نیانگنجی، فرج الله (۱۳۸۲). خشونت در خانواده. قم: وثوق.